

Особливістю оперативних санкцій є те, що вони не виражені безпосередньо в грошовій формі, їхнє застосування має іншу мету: негативні наслідки для порушника у вигляді припинення зобов'язання, зміна його істотних умов або виникнення таких порушень в майбутньому.

Основними перевагами оперативно-господарських санкцій вважають:

- диспозитивність у виборі санкції;
- презумпція відповідальності порушника;
- мобільність застосування санкції;
- односторонній порядок застосування санкції;
- штрафний характер санкції.

Завдяки вказаним перевагам оперативно-господарські санкції порівняно з іншими способами забезпечення виконання зобов'язань є привабливішими.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

1. Дослідження способів забезпечення зобов'язань дало змогу розробити їхню класифікацію із зазначенням двох основних ознак: правових підстав виникнення і співвідношення з відшкодуванням збитків.

2. Визначення особливостей правовідносин договірних забезпечень дало змогу виявити спільні і відмінні риси в організації їх бухгалтерського обліку.

3. Здійснено узагальнену кореспонденцію рахунків для відображення в обліку забезпечувальних операцій, що сприятиме підвищенню ефективності бухгалтерської праці для запобігання негативних наслідків.

Подальші дослідження в сфері забезпечення виконання договірних зобов'язань в системі бухгалтерського обліку спрямовані на розроблення класифікації та систематизацію забезпечення кредитних зобов'язань в банківських установах України.

1. Цивільний кодекс України // <http://www.rada.gov.ua/>; 2. Господарський кодекс України // <http://www.rada.gov.ua/>; 3. Астахов В.П. Бухгалтерский (финансовый) учет: Учебн. пособие. Серия “Экономика и управление” – Ростов н/Д., 2002. 4. Єфімов С., Андреева Н. Забезпечення виконання зобов'язань // Бухгалтерія. 2004. 5. <http://www.dtk.com.ua/show/3cid01586.html>. 6. <http://www.vobu.com.ua/ua/catalog/banktools/articles.7-htm>.

УДК 334.722+336.221

Л.В. Андрейків

Інститут підприємництва та перспективних технологій
при Національному університеті “Львівська політехніка”

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ПРИВАТНИХ ПІДПРИЄМЦІВ-ФІЗИЧНИХ ОСІБ

© Андрейків Л.В., 2006

Досліджено основні недоліки у застосуванні спрощеної системи оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності – фізичних осіб, проаналізовано наявні проблеми та запропоновано напрями удосконалення функціонування системи.

It is investigated the main faults of application of simplified system of taxation of enterprise activity subjects - physical persons' activity, is analysed the problems, which exist and is proposed the ways of its functioning improvement.

Постановка проблеми. Податкова система є головним інструментом узгодження індивідуального інтересу підприємця і суспільних інтересів. Цілеспрямована виважена політика у цій сфері є головною умовою економічного та соціального розвитку суспільства.

В умовах ринкової економіки головною рушійною силою його розвитку є підприємницька діяльність. Найбільш інституційні особливості підприємницької діяльності, а разом з тим і її проблеми проявляються у сфері малого бізнесу. Головною з них є вразливість цього сектора, зумовлена масштабами виробництва, значними майновими та фінансовими резервами і можливістю залучення коштів. Ці обставини зумовлюють необхідність державної підтримки малого підприємництва. В зв'язку з цим цілком слушно виникає питання щодо вибору оптимальної політики його оподаткування. Першим кроком до вирішення цієї проблеми стало ухвалення Закону України "Про державну підтримку малого підприємництва". Цей закон визначив правові засади державної підтримки суб'єктів малого підприємництва для якнайшвидшого виходу із економічної кризи та створення умов для розширеного впровадження ринкових реформ в Україні.

Згідно з програмою дії Закону запроваджена спрощена система оподаткування, бухгалтерського обліку та звітності, що слугує стимулом розвитку малого бізнесу в Україні.

Формування соціально орієнтованої економічної моделі України можливе лише за умови інтенсивного розвитку підприємництва, а система оподаткування – найважливіший чинник, який впливає на цей розвиток. Розвиток підприємницької ініціативи стає необхідною умовою трансформації всієї економіки, ефективної реструктуризації виробництва, розв'язання проблеми зайнятості, зростання рівня життя населення. Здорове економічне середовище може утворитися на ґрунті функціонування значного прошарку малих підприємницьких структур, які спроможні стимулювати конкуренцію, сприяти стабільності суспільства, формувати основу ринкової економіки. Сприятлива податкова політика для малого бізнесу з боку держави повинна стати запорукою його успішного розвитку і функціонування. Саме у сфері оподаткування суб'єктів малого бізнесу існує безліч проблем, які необхідно вирішувати на державному рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові праці та розробки, що стосуються кола діяльності та системи оподаткування малого бізнесу, пропонують відомі вчені, які займалися дослідженням цієї проблеми. Це В.Л. Андрущенко, С.І. Юрій, А.І. Крисоватий, А.Г. Загородній, В.І. Ляшенко, Я. Литвиненко, Ю.Б. Іванов, А.В. Єлісєєв, Л. Мартинюк, та інші провідні вчені [7; 8; 9; 10; 11; 14].

Метою статі є дослідити стан та тенденції розвитку системи оподаткування малого бізнесу, власниками якого є фізичні особи, а завдання полягає в тому, щоб виявити недоліки, які існують сьогодні та надати рекомендації з удосконалення системи оподаткування суб'єктів малого підприємництва фізичних осіб в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Концепція розвитку підприємництва в нашій державі містить такі вихідні принципи: кожен підприємець має вільний вибір видів, напрямів і форм господарювання, самостійне формування програм діяльності й вибір постачальників та споживачів виробленої продукції, встановлення цін; розпорядження на свій розсуд одержаним прибутком, що залишається після внесення платежів, установлених законодавством; право на свій розсуд і ризик налагоджувати зовнішньоекономічні зв'язки і розпоряджатися належною підприємцю частиною валютної виручки; свобода вибору найманих робітників. Вилучення у підприємця його власності і обігових фондів не допускається.

Керуючись основним нормативно-правовим документом, що визначає умови та принципи оподаткування малого бізнесу в Україні, – Указом Президента від 3 липня 1998 року №727/98 "Про спрощену систему оподаткування обліку і звітності суб'єктів підприємницької діяльності", проаналізуємо функціонування системи оподаткування та визначимо усі позитивні та негативні моменти [4].

За спрощеною системою оподаткування обліку і звітності на визначених умовах можуть працювати як юридичні, так і фізичні особи.

Фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності, які використовують найману працю не більше як 10 осіб, включаючи членів сім'ї, а також за умови, що обсяг виручки, отриманої від підприємницької діяльності, не перевищує за рік 500 тис. грн., мають право перейти на сплату єдиного податку. Згідно з утвердженими змінами до Указу у 2005 році спрощена система оподаткування не поширюється на [4]:

- довірчі товариства, страхові компанії, банки, інші фінансово-кредитні та небанківські фінансові установи;
- юридичні особи, у статутному фонді яких частки інших юридичних осіб, які не є суб'єктами малого підприємництва, перевищують 25%;
- спільну діяльність;
- фізичних осіб, які здійснюють торгівлю лікєро-горілчаними і тютюновими виробами та пально-мастильними матеріалами, займаються діяльністю у сфері грального бізнесу (зокрема діяльністю, пов'язаною з облаштуванням казино, інших гральних місць, гральних автоматів із грошовим або майновим виграшем, проведенням лотерей, зокрема державних та розіграшів із виданням грошових виграшів у готівковій або майновій формах, обміном іноземної валюти, виробництва підакцизних товарів, експортом, імпортом або їхнім гуртовим продажем, видобуванням та виробництвом дорогоцінних металів і каміння, гуртовою та роздрібною торгівлею промисловими виробами з дорогоцінних металів.

Сьогодні простежується щорічний приріст платників, які вибирають спрощену систему оподаткування. На загальнодержавному рівні тенденція до зростання така: у 2001 році кількість платників становила – 182 тис. осіб, надходження – 439 млн. грн., приріст платників у 2002 році – 121 тис. осіб, надходження – 221 млн. грн., в 2003 році простежувалась тенденція до збільшення платників на 124 тис. осіб, надходження – на 241 млн. грн., 2004 рік показує зростання порівняно з попереднім на 113 тис. осіб, надходження на 177 млн. грн., у 2005 рік відзначено зростання порівняно з попереднім на 115 тис. осіб, надходження на 168 млн. грн. [13].

Нинішня нормативно-правова база загалом визначає права підприємців в Україні. Водночас усіх необхідних умов, які б стимулювали створення і зростання цієї “ділової хвилі”, вона не забезпечує. Із збільшенням дефіциту бюджету тиск на найактивнішу частину нашої економіки постійно посилюється, що перешкоджає розвитку цього прогресивного підприємництва або спрямовує його в “тіньове річище”. Саме ухвалення Указу “Про спрощену систему оподаткування” стало важливим самостійним системним напрямком соціально-економічної політики уряду. Спрощена система оподаткування обліку і звітності зі сплатою єдиного податку привабила приватних підприємців можливістю:

- зменшення кількості податків і зборів, відповідно, і кількості нормативно-правових актів, якими необхідно керуватися; кількості податкових перевірок та порушень податкового законодавства;
- спрощеного підрахування своїх податкових зобов'язань та доцільності застосування цього альтернативного способу оподаткування;
- повернення за власним бажанням до сплати податку за загальною системою оподаткування або переходу на сплату фіксованого податку;
- скорочення витрат часу на заповнення та подання звітності, зменшення кількості помилок під час її складання;
- застосування схем оптимізації сплати податків тощо.

Сплата громадянами підприємцями прибуткового податку у фіксованому розмірі з придбанням патенту стала чи не найпоширенішим варіантом альтернативного оподаткування фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності. Поширеність цієї альтернативної системи оподаткування зумовлена, по-перше, простотою її застосування, а по-друге – порівняно невеликими розмірами податкових ставок.

Отже, ми розглянули позитивні аспекти застосування альтернативної системи оподаткування для підприємця. А з погляду інтересів держави і регіонів доцільність введення спрощеної системи оподаткування для фізичних осіб полягає в такому:

- впровадження спрощеного оподаткування є дієвим стимулом розвитку ділової активності населення, заохочення його до підприємницької діяльності, що сприяє формуванню середнього класу і стабілізації соціального стану суспільства;
- встановлення фіксованих ставок єдиного податку дає змогу істотно знизити питому вагу тіньового сектора економіки і забезпечує легалізацію доходів громадян;

- збільшення кількості суб'єктів підприємницької діяльності сприяє зростанню кількості робочих місць, що також позитивно впливає на рівень соціальної напруги в зв'язку з трансформаційними процесами в економіці держави;
- спрощення умов господарської діяльності і громадян-підприємців, а також скорочення податків і зборів, що з них стягуються, дають змогу знизити витрати на податкове адміністрування;
- підвищення ролі місцевих органів влади в забезпеченні надходжень до місцевих бюджетів за рахунок делегування повноважень щодо диференціації податкових ставок;
- отримання органами місцевого самоврядування реальних економічних важелів впливу на розвиток саме тих видів підприємницької діяльності, які найнеобхідніші для гармонічного розвитку регіональної економіки і соціальної сфери. Отже, визначивши всі позитивні аспекти як для платника, так і для держави застосування спрощеної системи оподаткування, спробуємо показати всі нюанси ухилення від оподаткування, передумови яких створює ця система.

Дослідження у цій сфері дають нам змогу стверджувати, що спрощена система оподаткування працює на платників податків, які отримують реальні доходи у розмірах, значно вищих, ніж 500 тис. грн. на рік, проте ухиляються від оподаткування, а це безпосередньо приховування доходів, здійснення бізнес-операцій під час торгово-посередницької діяльності неофіційно, розрахунки готівкою, без товаро-транспортних і податкових накладних (в такому) разі (громадянин – підприємець за рік накопичує значно більшу виручку, ніж передбачено законодавством).

Однією з проблем є те, що спрощена система оподаткування працює не для тих, для кого створена, відповідно, на макробізнес, замість того, щоб працювати на мікробізнес. Часто величезна фірма подрібнюється на малі суб'єкти підприємницької діяльності, які насправді працюють на одну людину і отримують право використати спрощену систему оподаткування, сплачуючи мізерну ставку податку порівняно з тим, якщо б вони сплачували податки за загальною схемою оподаткування. Тому, як бачимо, спрощена система оподаткування працює не на тих, для кого вона була запроваджена, а це, своєю чергою, веде до величезних втрат бюджету.

Отже, пропонуємо посилити контрольно-перевіркову роботу податкових органів, зокрема застосовуючи непрямі методи, що були відмінені з 2004 року, тому необхідно відновити їх.

Наші дослідження дають змогу підкреслити, що ставки, для єдиного і фіксованого податків, які встановлюють міські ради, мають суб'єктивний характер і розробляються без необхідного економічного підґрунтя. Такий метод дає змогу органам місцевого самоврядування зловживати при визначенні ставок, що порушує принцип справедливості в оподаткуванні. Як бачимо, показники з кожним роком підвищуються. Так, починаючи з 2001 року до 2004 року платників збільшилось на 72 тис. чол., і, відповідно, зросли надходження від сплати на суму 19 млн. грн. Проте якщо взяти приріст надходжень, то можна простежити, що у 2003 році та 2004 році вони впали порівняно з попередніми роками, тоді як платників з кожним роком зростає [13]. Причина такої закономірності – зменшення ставок фіксованого податку, що запроваджують органи місцевого самоврядування. Суб'єктивність прийняття рішень органами місцевої ради щодо встановлення ставок, можливо, впливає не тільки з їхніх інтересів, а насамперед з некомпетентності працівників щодо сфери оподаткування, не встановлена визначена методика встановлення ставок. Тому для цього варто створити спеціальний комітет, який повинен тісно співпрацювати з податковим органом, а зокрема, з його працівниками, які повинні брати активну участь у вирішенні цієї проблеми. Детальне вивчення економічної діяльності платника податків і встановлення для нього справедливої ставки єдиного чи фіксованого податку дасть позитивний результат у розвитку саме тих видів підприємницької діяльності, які найбільш необхідні для гармонічного розвитку регіональної економіки і соціальної сфери. Найоптимальнішим варіантом, на нашу думку, є встановлення ставки єдиного і фіксованого податку, з урахуванням рентабельності діяльності, що веде суб'єкт підприємницької діяльності – фізична особа. Такий підхід забезпечить реальну оцінку, на підставі якої визначатиметься можливість платника сплатити встановлений податок.

Стратегія реформування законодавства в означеній сфері, запропонована Радою приватних підприємців України та аналітичним центром “Академія”, передбачає низку конкретних пропозицій та змін. По-перше, необхідно знайти фінансові компенсатори для того, щоб фізичні особи –

підприємці мали змогу сплачувати соціальні внески. Безумовним першим кроком у цьому напрямі повинно стати зменшення ставки єдиного і фіксованого податку за найману особу. Нині оплачується 50% за найману особу, натомість пропонується знизити цю планку до 20%. Наступним компенсатором для найдрібніших суб'єктів, що здійснюють торгівлю на ринках, має стати скасування ринкового збору. У ВРУ зареєстровано законопроект, яким запропоновано скасувати ринковий збір для суб'єктів спрощеної системи оподаткування.

Компенсатором для інших підприємців малого бізнесу, що використовують спрощену систему оподаткування, має стати впорядкування питань перевірок і дозволів. Так, скасування місцевого збору за розміщення об'єкта торгівлі, кардинальне зменшення вартості послуг санітарної служби, пожежників та інших може стати визначальним фактором зниження витрат для підприємців. Донині існує колізія у законодавстві, через яку виникла невизначеність щодо сплати підприємцями соціальних внесків, відповідно до статті 18 Закону "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" страхові внески не включаються до складу податків, інших податкових платежів, що створюють систему оподаткування [2]. На ці внески не поширюється податкове законодавство, тоді як Конституція України та Закон "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування" визначає принципи, засади і механізм функціонування "Системи Загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, призначення, перерахунку і виплати пенсій, надання соціальних послуг з коштів Пенсійного фонду, що формується за рахунок страхових внесків роботодавців, бюджетних та інших джерел, передбачених цим законодавством".

Пропонуємо лобювати введення в Україні єдиного соціального внеску замість чотирьох наявних і відповідно вимагати одного звіту до одного контролюючого органу, а також істотно знизити ставку такого єдиного соціального внеску. Якщо держава скоротить кількість соціальних фондів, то навіть скорочення тільки адміністративного апарату цих фондів дасть змогу зменшити розмір соціального внеску. Також необхідно розробляти нові напрями та схеми спрощеної системи оподаткування з урахуванням вигод та витрат і винести ці варіанти на публічне обговорення. Проте, враховуючи пропозиції платників, необхідно розглянути це питання з погляду інтересу держави. Проаналізувавши всі порушення, які в нашому дослідженні впливають при функціонуванні спрощеної системи оподаткування, запропонуємо способи їхнього усунення і припинення зловживань з боку платників, на яких офіційно ця система оподаткування не поширюється.

Висувається ідея законодавчо збільшити валовий дохід до 1 млн. грн. Це пов'язано з тим, що з моменту набрання чинності Указу значно подорожчали всі товари в зв'язку з різними економічними чинниками, а націнка в зв'язку із загостренням конкуренції зменшилась. Цю норму обмеження не переглядали з моменту ухвалення Указу, хоча реальні економічні умови відтоді значно змінилися. Можна, до прикладу, виразити цю суму в мінімальних зарплатах або мінімальних прожиткових мінімумах, що дасть можливість не переглядати норму щоразу, коли збільшується рівень інфляції. Проаналізуємо рівень інфляції. Так, за повідомленням Державного комітету статистики України індекс споживчих цін (індекс інфляції) у травні 2006 р. становив 100,5% порівняно з квітнем 2006 р. За період січень–травень поточного року 102,8%, за період січень 1998 р.–травень 2006 р. – 261,5% [13].

Пропонується книгу форми № 10 вести не на кожну особу окремо, а на кожен структурний підрозділ. Коли у приватного підприємця в одному приміщенні працює не один працівник, а декілька, книга № 10 повинна бути одна, а не на кожного окремо. Чинна сьогодні норма призводить лише до зайвих затрат, тому записати загальну суму в одну книгу буде значно простіше.

Висновки і перспективи подальших досліджень. З наведених нами способів покращання функціонування спрощеної системи оподаткування необхідно вибрати оптимальний, який здатен врахувати інтереси як платників, так і держави.

Аналізуючи практику запровадження спрощеної системи оподаткування, обліку і звітності упродовж кількох років, ми виявили, що її застосування стало не тільки стимулом для користувачів, але й створило цілу систему зловживань. Позбавитися недоліків, що були нами виявлені, можна, лише удосконаливши нормативно-правову базу, яка і породжує негативні аспекти, які призводять до неефективності застосування спрощеної системи в окремих випадках. Політика, яка спрямована

на вирішення проблем у спрощеній системі, повинна стати основним інструментом узгодження індивідуального інтересу підприємця і інтересу держави.

Щоб удосконалити функціонування спрощеної системи оподаткування надалі, необхідно розробити схему, яка дасть змогу не допустити зловживань під час її застосування як з боку державних органів, так і з боку суб'єктів господарювання – фізичних осіб.

1. Закон України “Про державну підтримку малого підприємництва” від 19.10.2000 року № 2063-III 2. Закон України “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування” від 09.07.2003 року, № 1058-IV. 3. Закон України “Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування” від 14.01.1998 року № 16/98-ВР. 4. Указ Президента “Про спрощену систему оподаткування обліку і звітності суб'єктів підприємницької діяльності” від 3 липня 1998 року №727/98. 5. Андрущенко В.Л., Данілов О.Д. Податкові системи зарубіжних країн: Навч. посібник. – К., 2004. 6. Браславець О.Ю. Спеціальні податкові режими як метод забезпечення фінансових інтересів малого підприємництва // Актуальні проблеми економіки. – 2002. – № 5. 7. Загородній А.Г., Єлісєєв А.В. Податки та податкове планування підприємницької діяльності – Л., 2003. 8. Іванов Ю.Б. Проблеми податкового регулювання і планування податкових платежів / Ю.Б. Іванов, О.М. Тищенко, К.В. Давискіба, В.В. Карпова, Л.М. Карпов, І.А. Серова; За заг. ред. Ю.Б. Іванова. — Харків, 2006. 9. Крисоватий А.І., Десятник О.М. Податкова система: Навч. посібник. – Тернопіль, 2004. 10. Литвиненко Я.В., Якушик І.Д. Податкові системи зарубіжних країн: Навч. посіб. – К., 2004. 11. Мартинюк Л.А. Механізм стратегічного розвитку малих підприємств в Україні // Формування ринкових відносин в Україні. – 2005. – № 10(53). – С. 75–80. 12. Сомкіна Т.В. Система формування суб'єктів підприємницької діяльності в умовах трансформування економіки // Актуальні проблеми економіки, 2001 – № 7–8. 13. Урядовий кур'єр // № 104. – С.1. 14. Юрій С.І. Соціальне страхування: Підручник / С.І. Юрій, М.П. Шаваріна, Н.В. Шаманська. – К., 2004.

УДК:336.22

З.В. Береза

Інститут підприємництва і перспективних технологій
при Національному університеті “Львівська політехніка”

АНАЛІЗ ДЕФІНІЦІЙ ТЕРМІНА “ПОДАТКИ”

© Береза З.В., 2006

Проаналізовано категорію “податок”. Простежено зміни трактування цієї категорії в результаті постійного прогресивного розвитку економічних та соціальних процесів у суспільстві. Наведено науково обґрунтовані характеристики податків, розроблені вітчизняними та зарубіжними вченими. Аналіз податку дає правильний орієнтир для дослідження доходів бюджетів держави у чіткій послідовності щодо розвитку економічного процесу. На підставі дослідження розроблено нове узагальнене визначення податку.

In the article the analysis of category is carried out “tax”. Surveillance of change of interpretation of this category as a result of permanent progressive development of economic and social processes in society. For present descriptions of taxes which are developed domestic and foreign scientists are pointed scientifically. The analysis of tax gives correct direction for research of profits of budgets of the state in a clear sequence in relation to development of economic process. On the basis of the conducted research the new generalized determination of tax is developed.

Постановка проблеми. Податки в житті кожної людини, а також суспільства загалом, завжди спричиняли негативні емоції через суперечності щодо розуміння їхньої економічної доцільності та призначення. Протягом багатьох століть податки були знаряддям доволі жорстких форм перерозподілу національного багатства на користь окремих представників панівної еліти та політичних авантюристів. Ставлення до податку завжди пов'язувалось із насильством, примусовим